

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

**Монохонова А.М., кандидат економічних наук, старший викладач
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна**

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних та законодавчо-нормативних засад забезпечення прозорості місцевих бюджетів в умовах формування ефективної системи децентралізації фінансових ресурсів. Аналізуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, систематизовано погляди дослідників на визначення поняття «місцевий бюджет». Відповідно до положень нормативно-правових актів, розроблено організаційну побудову місцевих фінансів, враховуючи посилення процесів децентралізації та демократизації влади у сучасних умовах.

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України розкрито сутність принципу публічності та прозорості бюджетної системи. Запропоновано схему функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет». Проведено порівняльний аналіз рівня відкритості державного бюджету України з бюджетами інших країн світу за даними Міжнародного бюджетного партнерства. Проведено діагностику рівня прозорості-участі-доброчесності місцевих бюджетів в Україні.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є удосконалення методичного підходу до оцінки рівня децентралізації фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а також розробка рекомендацій щодо підвищення рівня відкритості та прозорості місцевих бюджетів в Україні.

Ключові слова: бюджетна політика, індекс відкритості бюджету, індекс прозорості-участі-доброчесності бюджету, місцевий бюджет, місцеві фінанси.

Постановка проблеми. Однією з головних ознак демократичної держави є наявність ефективно функціонуючого інституту місцевого самоврядування – законодавчо закріпленого права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах чинної нормативно-законодавчої бази. У таких умовах чинником подальшого демократичного розвитку України є ефективне функціонування територіальних громад, головною фінансовою складовою реалізації потреб у соціально-економічному розвитку яких є місцеві бюджети. Вирішення цього питання передбачає належне фінансове забезпечення та прозорість формування місцевих бюджетів.

Забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування сьогодні набуває особливої актуальності, оскільки є ключовою умовою запровадження якісно нового типу взаємовідносин між громадою та владою. Це умова такого управління, де кожній людині було б забезпечено реальне додержання і захист належних їй прав і свобод у впливі на діяльність органів влади.

На користь актуальності дослідження також свідчить зосередження уваги щодо забезпечення відкритості та прозорості бюджетного процесу у ключових нормативно-правових документах країни: Бюджетний кодекс України [1], ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [4], ЗУ «Про державний бюджет України» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблеми формування та використання місцевих бюджетів досліджуються в працях провідних вітчизняних вчених таких, як Ю.М. Воробйов [7], Ю. Ганущак [8], О.В. Голинська [9], Л. Демиденко [16], В.Г. Дем'янишин [23], М.Є. Золотухін [9], О.П. Кириленко [23], В.В. Мамонова [15], Ю. Наконечна [16] та інші.

Наприклад, у роботі [15] проаналізовано вплив реформи міжбюджетних відносин на дохідну частину міського бюджету. Обґрунтовано шляхи вдосконалення управління фінансами в місті – розширення дохідної бази місцевого бюджету, залучення додаткових джерел фінансування, запровадження сучасних методів фінансового планування.

У статті [10] розглянуто методика розрахунку індексу відкритості бюджету, яку запроваджено міжнародною організацією «Міжнародне бюджетне партнерство». Висвітлено порядок оприлюднення бюджетних документів, що впливають на рейтинг країни за індексом бюджетної прозорості. Визначено напрямки покращення прозорості публічних фінансів в Україні.

На думку координатора напрямку «Місцеві бюджети» проектного офісу секторальної децентралізації Г. Маркович, відкритість бюджету та бюджетного процесу є обов'язковою чи навіть ключовою умовою функціонування демократичного суспільства. Прозорість бюджету дозволяє громадськості, й особливо її соціально активній частині, яка представляє інтереси різних верств

населення, мати уяву про складність та альтернативи бюджетних рішень і впливати на органи влади, активно захищаючи свої громадянські права. Якщо бути більш точним, то прозорість:

- дозволяє кожному громадянину розуміти мову і дані бюджету, а також бачити послуги, виконані за рахунок зібраних податків;
- дає можливість представникам влади керуватись громадською думкою при прийнятті остаточних бюджетних рішень (основні напрямки розподілу видатків);
- дозволяє відслідковувати якість бюджетних рішень на стадії прийняття та слідкувати за їх виконанням;
- підсилює довіру населення до місцевих органів влади, тому що розуміння дій представників влади є передумовою громадської підтримки;
- сприяє поліпшенню соціальної політики і розподілу коштів бюджету [20].

Вагомий внесок у дослідження питань, пов'язаних з місцевими фінансами зробили такі зарубіжні вчені, як Л. Алкаїде-Мунор [25], В. Афонсо [24], М. Йордан [30], Дж. Каамано-Алегре [26], С. Макнена [29], Л. Сувміхрадська [27], Г. Турлей [29], Дж. Юсуф [30] та інші.

Так, у роботі [27] досліджено теоретичні засади забезпечення прозорості бюджету та участі громадськості у бюджетному процесі. Здійснено аналіз сучасної практики із врахуванням міжнародних критеріїв щодо бюджетної прозорості в Чехії, залучення громадськості до бюджетного процесу. Визначено проблеми та перспективи процесів демократизації публічних фінансів з метою підвищення прозорості бюджету.

У статті [26] узагальнено чинники, що впливають на посилення відкритості та прозорості бюджетного процесу. Обґрунтовано необхідність процесу залучення суспільства до процедури формування місцевих бюджетів, що є основним політичним та фінансовим інструментом реалізації соціально-економічної, а також публічної політики.

Експерт Інституту економічних та соціальних реформ у Словаччині П. Голіаш переконаний, що фінансова прозорість місцевих бюджетів є критично важливою для залучення інвестицій та оцінки ефективності управління коштами громади [17].

Незважаючи на це, у сучасних динамічних умовах демократичних та ринкових процесів реконструкції державотворчих засад розробки й прийняття бюджетних рішень особливої актуальності набувають подальші дослідження забезпечення прозорості бюджету та участі громадськості у бюджетному процесі з метою сталого розвитку держави.

У зв'язку з цим **метою статті** обрано дослідження теоретичних та законодавчо-нормативних засад забезпечення прозорості місцевих бюджетів в умовах формування ефективної системи децентралізації фінансових ресурсів.

Основні результати дослідження. На сьогоднішній день місцеві бюджети не стимулюють розвиток громад і не задовольняють потреби населення у послугах. Місцеві органи влади не мають достатньо коштів для надання високоякісних послуг мешканцям громади. Місцеві бюджети, які мають бути інструментом позитивного розвитку, нині є формальними документами, які місцева влада використовує для демонстрації своєї бідності і неможливості задовольнити життєво важливі потреби населення. У зв'язку з цим виникає питання щодо наповнення місцевих бюджетів, їх відповідності потребам населення. Для цього представники влади на місцевому рівні повинні працювати більш активно і продуктивно, шукати додаткові джерела доходів в місцевий бюджет, не боятися інновацій, а існуючі кошти розподіляти більш ефективно, на дійсно важливі напрями з урахуванням громадської думки.

Одна з проблем у цьому зв'язку – це закритість бюджетного процесу від населення. Бюджети територіальних органів влади України не є прозорими і відкритими для громадян. Люди не беруть участі в обговоренні питань видатків місцевих бюджетів. І в цьому полягає проблема стосунків між громадою та обраних нею представників місцевої влади [20, с. 62].

Згідно з ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» місцевий бюджет – це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [4]. Наведене визначення достатньо обмежено розкриває сутність та значення даної категорії, оскільки характеризує місцеві бюджети лише за формою. Розглядаючи місцеві бюджети як об'єктивну економічну категорію, провідні вітчизняні науковці наголошують, що місцеві бюджети відіграють ключову роль у формуванні системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування (Табл. 1).

Доречно зауважити, що у сучасних підходах вітчизняних науковців щодо визначення сутності місцевих бюджетів чітко простежується орієнтація на посилення процесів децентралізації та демократизації влади в країні.

Таблиця 1 – Систематизація наукових поглядів щодо визначення поняття «місцевий бюджет»

Автор	Місцевий бюджет – це
Балацький Є. [5, с. 123]	... обумовлена адміністративно-територіальним поділом і устроєм бюджетної системи держави сфера економічних відносин, які ідентифікуються в процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання централізованих грошових коштів, що акумулюються у розпорядженні місцевих органів влади і, у своїй більшості, призначені для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни та підвищенню добробуту населення.
Василик О., Павлюк К. [6, с. 170]	... фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування.
Воробйов Ю., Когут І. [7, с. 22]	... система грошових відносин, що виникають між суб'єктами фінансової системи на мікро- та макрорівнях з приводу формування, розподілу та використання ресурсів місцевих бюджетів, заснованих на забезпеченні фінансової стійкості та виконанні умов їх фінансової безпеки.
Ковалевич Д. [12]	... сфера економічних відносин, які пов'язані з формуванням, розподілом, перерозподілом та використанням централізованих грошових коштів і призначені для соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.
Пасічник Ю. [18, с. 123]	... форма інвестування реальних, об'єктивно зумовлених розподільчих відносин, що виконують специфічне призначення – задоволення потреб у фінансових ресурсах як суспільства в цілому, так і його адміністративно-територіальних одиниць.
Сунцова О. [21, с. 127]	... сукупність економічних (грошових) відносин, що виникають у зв'язку з утворенням та використанням фондів грошових засобів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу з метою забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства.
Чікіта І. [22]	... система економічних відносин, які складаються в суспільстві з приводу утворення децентралізованих фондів грошових коштів, їх розподілу та використання для надання суспільних благ на місцевому (локальному) рівні.

Детально ознайомившись з працями вітчизняних вчених [5, 8, 10, 14, 16, 23] та положеннями правових актів [4] відносно місцевого самоврядування, можемо констатувати, що організаційна побудова місцевих фінансів у сучасних умовах має складну та розгалужену структуру, при цьому, в результаті посилення процесів децентралізації та демократизації влади значення місцевих бюджетів у цій структурі має тенденції до зростання (Рис. 1).

Забезпечення прозорості бюджетного процесу та участь громадськості у його організації передбачає своєчасне, достовірне і повне оприлюднення інформації щодо функціонування бюджету, а також можливість суспільства безпосередньо приймати участь у формуванні та виконанні бюджету, що є беззаперечною ознакою демократичності та досягнення багатьох розвинутих країн світу. В Україні процеси відкритості та залучення громадськості до прийняття державотворчих рішень тривають з 1990-х років та регламентуються законодавчо-нормативними актами.

Згідно з Бюджетним кодексом України [1] принцип публічності та прозорості бюджетної системи передбачає інформування громадськості з питань бюджету як загальнодержавного, так і місцевого рівня на всіх стадіях бюджетного процесу, а також контролю за їх виконанням. Важливим щодо умов та порядку інформування про використання публічних коштів є прийняття ЗУ «Про відкритість використання публічних коштів» [2], який передбачає створення єдиного веб-порталу використання публічних коштів, строки та зміст інформації для оприлюднення, відповідальність у разі порушення вимог вищезазначеного закону. Таким чином, відповідно до Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету міністрів України та Стратегії сталого розвитку

«Україна-2020» [19] розроблено інтегровану інформаційно-аналітичну систему «Прозорий бюджет» [13] з метою забезпечення прозорості використання публічних коштів та оприлюднення інформації для суспільства. Схему функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» наведено на рис. 2.



Рисунок 1 – Структурні складові місцевих фінансів в Україні, складено автором відповідно до [4, 5, 8, 10, 14, 16, 23]

Функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» сприятиме підвищенню бюджетної грамотності, участі громадськості у бюджетному процесі, відкритості та прозорості бюджету, доступності до інформації про публічні кошти та їх ефективне використання, посиленню громадського контролю у сфері бюджету, а також підвищенню рейтингу України за індексом відкритості бюджету Міжнародного бюджетного партнерства [13].

Доречно зауважити, що за останні роки Україна демонструє пониження індексу відкритості бюджету, котрий розраховується за 100-бальною шкалою відповідно до досліджень Міжнародного

бюджетного партнерства. Дослідження базується на 109 показниках для визначення прозорості бюджету, котрі характеризують доступність для суспільства головних бюджетних документів, їх всеохоплюючий та корисний характер. Наприклад, у 2015 році індекс відкритості бюджету України становив 46 балів (Рис. 3), що підтверджує факт надання обмеженої інформації про бюджет для суспільства, та зменшився порівняно з 2008 роком на 9 балів. В Україні показник практичного значення бюджетної інформації протягом бюджетного процесу був найвищим на стадії затвердження бюджету та найнижчим на стадії його виконання [28].

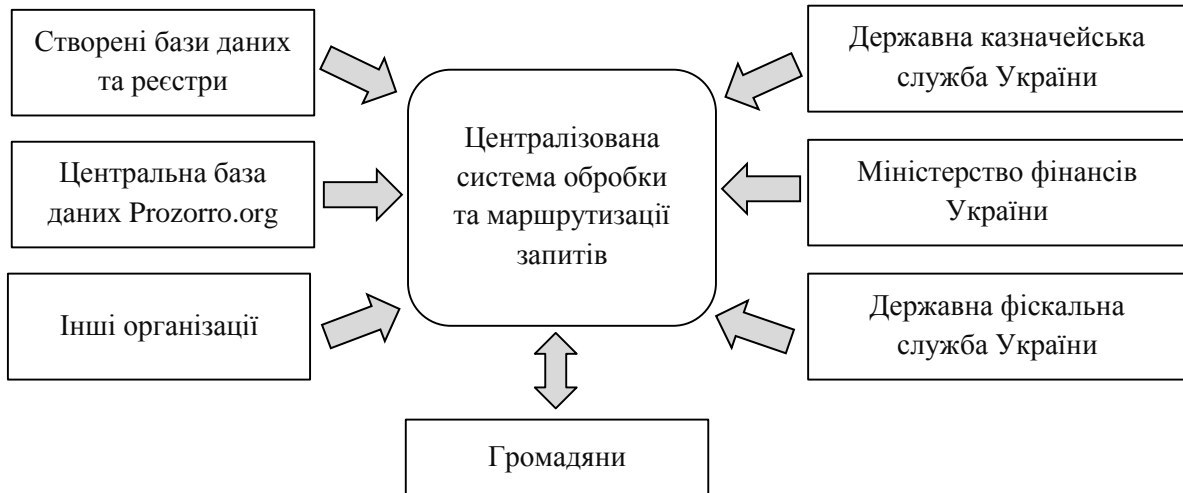


Рисунок 2 – Схема функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», складено автором відповідно до [13]

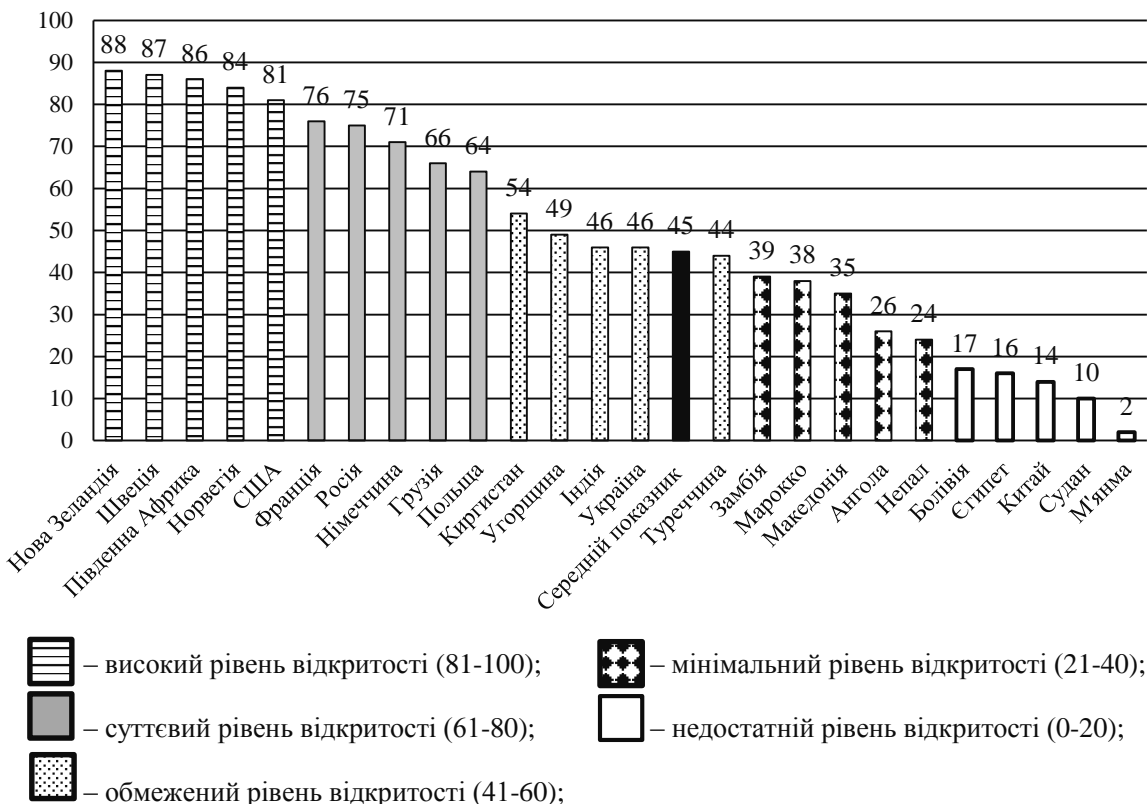


Рисунок 3 – Рейтинг країн світу за індексом відкритості бюджету у 2015 році, складено автором відповідно до [28]

На наступному етапі дослідження видається доцільним провести діагностику рівня прозорості та відкритості місцевих бюджетів в Україні. За результатами вимірювання Індексу прозорості, участі та доброчесності місцевої соціально-економічної та бюджетної політики, лише в трьох із 17 міст, які вивчалися під час дослідження: Чернівцях, Вознесенську та Сумах забезпечується виконання понад

40,0% критеріїв – це на сьогодні найвищий, так званий обмежений рівень відповідності вимогам серед усіх досліджуваних міст України (Рис. 4).

Як видно з рис. 4, місцева політика не задовольняє більшості критеріїв прозорості, участі громадян та доброчесності бюджетного процесу, суспільство залишається недостатньо поінформованим, на що витрачаються бюджетні кошти.

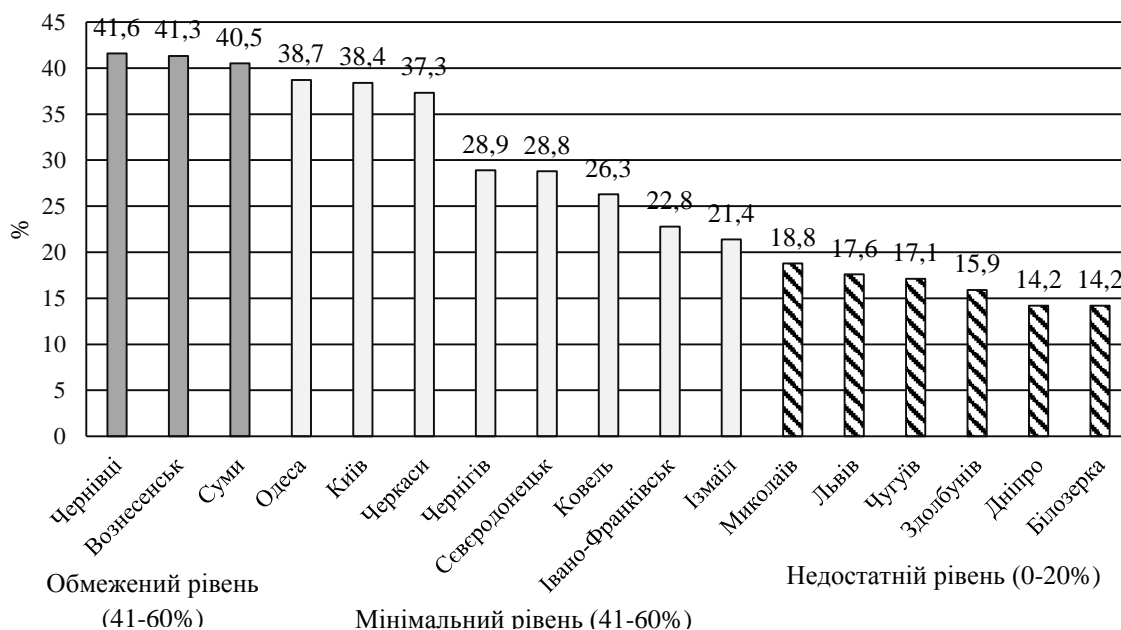


Рисунок 4 – Інтегральний індекс прозорості-участі-доброчесності місцевих бюджетів України у 2016 році, складено автором відповідно до [11]

Показники окремих складових інтегрального індексу прозорості-участі-доброчесності місцевих бюджетів України наведено у табл. 2.

Таблиця 2 – Показники складових інтегрального індексу прозорості-участі-доброчесності місцевих бюджетів України у 2016 році, складено автором відповідно до [11]

Прозорість	%	Участь	%	Доброчесність	%
Київ	44,2	Суми	53,8	Вознесенськ	38,1
Одеса	43,7	Вознесенськ	51,3	Київ	35,7
Чернівці	42,0	Ковель	48,8	Одеса	35,7
Вознесенськ	38,4	Черкаси	47,5	Суми	35,7
Черкаси	37,1	Чернівці	45,0	Чернівці	33,3
Суми	36,6	Северодонецьк	37,5	Івано-Франківськ	28,6
Северодонецьк	30,8	Білозерка	36,3	Ковель	21,4
Чернігів	28,6	Ізмаїл	36,3	Миколаїв	21,4
Миколаїв	19,6	Чернігів	36,3	Чугуїв	21,4
Ковель	19,2	Івано-Франківськ	30,0	Білозерка	19,0
Івано-Франківськ	19,2	Чугуїв	30,0	Черкаси	19,0
Ізмаїл	18,8	Здолбунів	27,5	Львів	16,7
Львів	17,4	Одеса	26,5	Чернігів	16,7
Дніпро	15,6	Київ	23,8	Здолбунів	9,5
Здолбунів	13,0	Львів	18,8	Северодонецьк	9,5
Чугуїв	11,6	Миколаїв	15,0	Дніпро	7,1
Білозерка	5,4	Дніпро	13,8	Ізмаїл	7,1

Розглянемо детальніше показники складових інтегрального індексу прозорості-участі-добросочесності на прикладі бюджету Чугуївської міської ради – одного з міст-локомотивів розвитку Харківської області.

Як видно з рис. 4, Чугуїв набрав 29,5 бали із 173 можливих, що складає 17,1% від загальної кількості балів і зайняв 14 позицію серед 17 українських міст, що відповідає «недостатньому рівню» забезпеченості бюджетної прозорості, участі, добросочесності, і є значно нижчим за середньозважений показник в 47,4 балів [11].

Тенденція у місті Чугуєві є такою, що незважаючи на існуючі норми законодавства, міською радою належним чином не було забезпечено достатніх можливостей (а саме достатньої поінформованості) для мешканців міста про ту чи іншу подію, зокрема це сесії міської ради, засідання бюджетних комісій, на яких вирішуються досить вагомі питання громади, та через низьку поінформованість громадськість була обмеженою в участі на даних заходах. Така ситуація не забезпечує принципу прозорості та підзвітності органу місцевого самоврядування, ускладнює незалежний аналіз бюджетної політики зі сторони громади та підриває довіру до бюджетної та фінансової політики місцевої влади. У зв'язку з цим в місті Чугуєві громадськість має відносно низький показник активності в бюджетному процесі, недостатні можливості для реалізації права громадськості на інформацію про бюджет та найголовніше – врахування точки зору громадськості під час ухвалення рішень.

За критерієм «прозорість» Чугуїв отримав тільки 11,6%, що відповідає найнижчому рівню – «відсутності» забезпечення [11].

Найнижчий стан прозорості зафіксовано на етапі планування/регламентування бюджетного процесу (0,5 із 8 балів), та оприлюднення стратегічних документів місцевого розвитку (0 із 3 балів). Такий рівень прозорості не дає можливості громадянам впливати на плани місцевої влади щодо соціально-економічної та бюджетної політики.

При цьому відносно високі показники щодо складової «прозорість» зафіксовано у частині складання, розгляду, та затвердження документів соціально-економічної бюджетної політики (20 балів із 88), що отримано за оприлюднення частини цільових програм головних розпорядників бюджетних коштів, можливості участі громадян на сесії місцевої ради, оприлюднення проекту рішення про бюджет з частиною відповідних додатків, оприлюднення проекту рішення про місцевий бюджет перед розглядом на засіданнях профільної бюджетної комісії міської ради тощо.

Можемо припустити, що позитивну роль щодо забезпечення строків оприлюднення проекту рішення про місцевий бюджет, строків про його затвердження, оприлюднення інформації про місце та час відповідної сесії відіграв пильний громадський контроль у режимі реального часу та відповідні звернення до міського голови з боку «Центру правової допомоги» у листопаді та грудні 2015 року, що були ініційовані в рамках партнерства «За прозорі місцеві бюджети».

Рівень участі громадськості на різних стадіях бюджетного циклу переважно мінімальний, однак у порівнянні з іншими містами, має наступні показники: 30% та займає 11 місце з 17 міст.

Водночас залишається недостатньою практика проведення консультацій щодо звітів про виконання бюджету та цільових програм.

Попри звернення, яке було надіслано до Чугуївської міської ради відносно важливості проведення різного виду консультацій в тому числі заінтересованими сторонами (ініціативні групи громадян та бізнес об'єднання) щодо конкретних проблемних питань місцевої політики, проведення публічного громадського обговорення, експертного обговорення, при ухваленні важливих рішень для мешканців міста, міською радою не було проведено жодного виду консультацій з пропонувананих в тому числі при затвердженні звітів про виконання місцевого бюджету, при затвердженні рішення про міський бюджет тощо. У зв'язку з цим мешканці Чугуєва не мали значних можливостей вплинути на бюджетний процес.

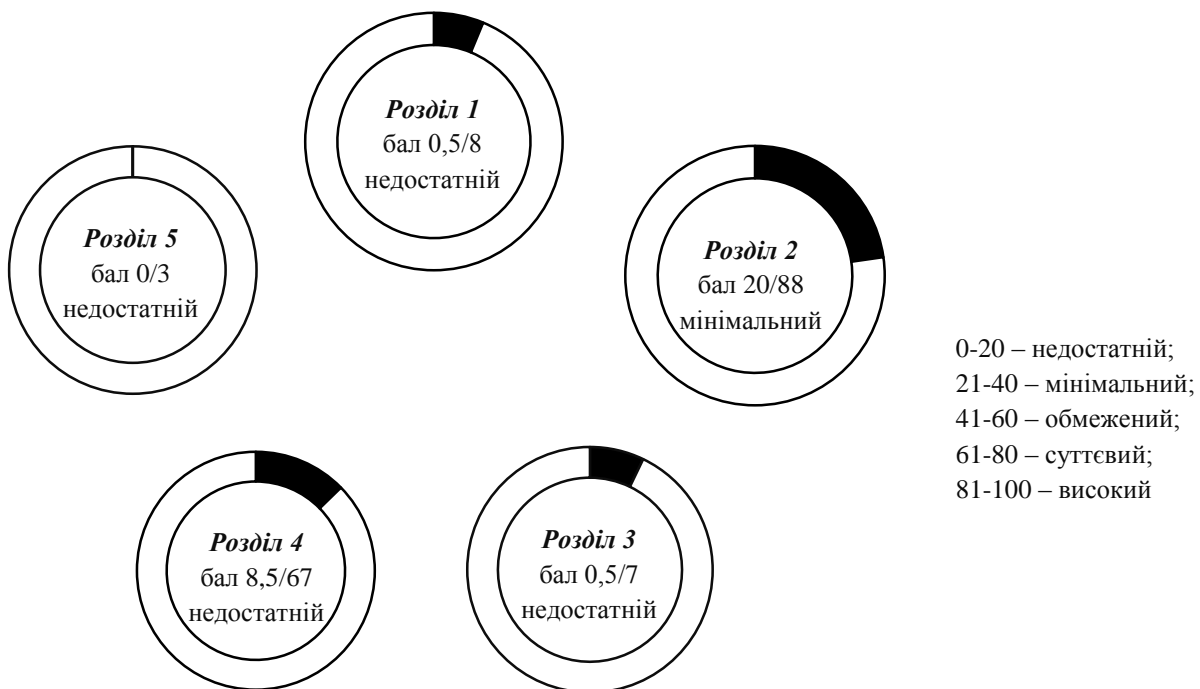
За результатами дослідження рівень добросочесності виявився 21,4% (9 місце з 17), що відповідає мінімальній шкалі. Найкращі показники в цьому розділі було зафіксовано на етапі складання, розгляду та затвердження соціально-економічних та бюджетних документів (4 з 8 балів) [11].

Найменш добросочесними виявився етап звітування щодо виконання місцевого бюджету (0 балів).

Основні проблеми, які були зафіксовані при аналізі на відповідність цьому критерію наступні: відсутність «громадського бюджету» (бюджетної інформації у форматах, які полегшує її сприйняття через її візуалізацію) та відсутність на сайті міської ради інформації щодо результатів зовнішніх та внутрішніх аудитів.

Попри проведення консультацій із громадянами щодо проекту рішення про бюджет на 2016 рік відсутньою є інформація про результати таких консультацій. Така ситуація негативно впливає на забезпечення довіри громадян до процедури консультацій.

Загальну оцінку стану соціально-економічної та бюджетної політики у місті Чугуєві на всіх етапах бюджетного циклу наведено на рис. 5.



Розділ 1 Планування, регламентування та інформування щодо бюджетного процесу та його документів

Розділ 2 Складання, розгляд та затвердження документів соціально-економічної та бюджетної політики

Розділ 3 Виконання місцевого бюджету. Закупівлі за бюджетні кошти

Розділ 4 Звітування щодо виконання місцевого бюджету

Розділ 5 Стратегічні документи місцевого розвитку

Рисунок 5 – Стан соціально-економічної та бюджетної політики у місті Чугуєві на всіх стадіях бюджетного циклу у 2016 році, складено автором відповідно до [11]

Висновки. Таким чином, дослідження концептуальних засад забезпечення прозорості бюджету та залучення громадськості до бюджетного процесу доводять беззаперечно важливість розвитку цих процесів з метою демократизації публічних фінансів. Проте, незважаючи на достатність законодавчого регламентування забезпечення прозорості бюджету та участі громадськості у бюджетному процесі, бюджетна прозорість за результатами оцінки міжнародних експертів є обмеженою. Так, у 2015 році індекс відкритості бюджету України становив 46 балів, при середньо світовому показнику у 45 балів; аналогічні значення вказано показника характерні для Малі, Малайзії, Танзанії, Індії, Намібії, Гватемали та Нікарагуї.

Результати розрахунку індексу прозорості, участі та доброчесності місцевих бюджетів в Україні доводять, що місцева політика не задовольняє більшості критеріїв прозорості, участі громадян та доброчесності бюджетного процесу, суспільство залишається недостатньо поінформованим, на що витрачаються бюджетні кошти. І навіть три лідери рейтингу – Чернівці, Вознесенськ та Суми – забезпечують досить обмежений рівень прозорості.

Усе вище зазначене визначає необхідність подальшого впровадження практичних дій, спрямованих на вирішення існуючих проблем. В першу чергу, це стосується повноти бюджетної інформації за минулі та на майбутні роки з наданням порівняльних показників, поширення участі громадськості у розробці та прийнятті бюджетних рішень. Подальший розвиток процесів підвищення прозорості місцевих бюджетів та поширення участі громадськості у бюджетному процесі сприятиме сталому розвитку територіальних громад.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI (редакція від 14.05.2017) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №50-51. – 572 ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Загл. з екрану.

2. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 15.09.2015 №679-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №16. – 109 ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19>. – Загл. з екрану/
3. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21.04.2017, підстава 1979-19 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – №3. – 31 ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>. – Загл. з екрану.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР (редакція від 04.06.2017) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – 170 ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. – Загл. з екрану.
5. Балацький Є.О. Місцеві бюджети як визначальна ланка місцевих фінансів / Є.О. Балацький // Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Серія Економіка. – 2010. – Том XI. – Вип. 176. – С. 268-277.
6. Василик О.Д. Бюджетна система України : підруч. / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. –К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
7. Воробйов Ю.М. Формування фінансової стійкості місцевих бюджетів в умовах підвищення самостійності регіонів : монографія / Ю.М. Воробйов, І.А. Когут. – Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2012. – 249 с.
8. Ганущак Ю. Місцеві бюджети : практич. посіб. / Ю. Ганущак; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 30 с.
9. Голинська О.В. Про місцеві бюджети – людською мовою : метод. посіб. / О.В. Голинська, М.Є. Золотухін. – Миколаїв : ФРМ, 2014. – 60 с.
10. Дем'янюк А.В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі / А.В. Дем'янюк // Вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка і суспільство». – 2016. – Вип. 6. – С. 317-320.
11. Індекс прозорості-участі-добросовісності місцевих бюджетів 2016. Результати вимірювання індексу прозорості, участі та добросовісності місцевої соціально-економічної та бюджетної політики у 17 містах та селищах України / Редактори Бойко А.М., Бринош І.В., Болган В.С. – Одеса, 2016. – 70 с.
12. Ковалевич Д.А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку / Д.А. Ковалевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту : Економічні науки. – 2014. – №2(54). – С. 198-203.
13. Концепція створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D1%80#n8>. – Загл. з екрану.
14. Луценко І.О. Забезпечення прозорості формування місцевих бюджетів / І.О. Луценко // Чернігівський науковий часопис. Серія 1, Економіка і управління. – 2015. – №1(6). – С. 66-70.
15. Мамонова В.В. Місцеві фінанси в умовах децентралізації влади : шляхи вдосконалення управління / В.В. Мамонова, О.С. Горбатенко // Теорія та практика державного управління. – 2016. – №1(52). – С. 52-60.
16. Наконечна Ю. Відкритість та прозорість державного та місцевого бюджетів в Україні / Ю. Наконечна, Л. Демиденко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – Серія «Економіка». – 2016. – №10(187). – С. 20-27.
17. Онлайн-платформу прозорості місцевих бюджетів презентували в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intvua.com/news/politics/1467302474-onlayn-platformu-prozorosti-mistsevih-byudzhativ-prezentovali.html>. – Загл. з екрану.
18. Пасічник Ю.В. Бюджетна система : навч. посіб. для студентів економ. спец-тей ВУЗів / Ю.В. Пасічник. – Черкаси : Відлуння, 1999. – 375 с.
19. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>. – Загл. з екрану.
20. Родченко В.Б. Вплив реформи фіскальної децентралізації на місцеві бюджети України / В.Б. Родченко, Ю.І. Прус // Соціальна економіка. – 2016. – №1. – С. 59-68.
21. Сунцова О.О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О.О. Сунцова. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 488 с.
22. Чікіта І.Б. Фінансова автономія органів місцевого самоврядування як умова демократичного розвитку / І.Б. Чікіта // Світ фінансів. – 2012. – №3. – С. 37-45.
23. Юрій С.І. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень : монографія / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, О.П. Кириленко та ін. ; за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 376 с.
24. Afonso W. Fiscal illusion in state and local finances : a hindrance to transparency / W. Afonso // State and Local Government Review. – 2014. – Vol. 46. – Issue 3. – P. 50-62.
25. Alcaide-Munor L. Determining factors of transparency and accountability in local governments : a meta-analytic study // LexLocalos. – 2015. – Vol. 13. – №2. – 42-54.

26. Caamano-Alegre J. Budget transparency in local governments : an empirical analysis / J. Caamano-Alegre // *Local Government Studies*. – 2013. – Vol. 39. – Issue 2. – P. 182-207.
27. Sedmihradska L. Budget transparency in Czech local government / L. Sedmihradska // *Procedia Economics and Finance*. – 2015. – Vol. 25. – P. 598-606.
28. The open budget index 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBS2015-OBI-Rankings-English.pdf>. – Загл. з экрана.
29. Turley G. An analysis of local public finances and the 2014 local government reforms / G. Turley, S. McNena // *The Economic and Social Review*. – Vol 47. – №2. – P. 299-326.
30. Yusuf J. Popular financial reports : tools for transparency, accountability and citizen engagement / J. Yusuf, M. Jordan [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://digitalcommons.odu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=publicservice_pubs. – Загл. з экрана.

References

1. The Budget Code of Ukraine dated 08.07.2010 #2456-VI. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy), 50-51. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (in Ukrainian).
2. On the openness of the use of public funds : Law of Ukraine from dated 15.09.2015 #679-VIII. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy), 16. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19> (in Ukrainian).
3. On the State Budget of Ukraine for 2017: Law of Ukraine dated 21.04.2017. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy), 3. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (in Ukrainian).
4. On Local Self-Government in Ukraine: The Law of Ukraine dated 21.05.1997 №280/97-BP. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy), 24. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).
5. Balatskyi, E. (2010). Local budgets as a defining element of local finance. Collection of scientific works of the Donetsk State University of Management (Zbirnyk naukovykh prats Donetskogo derzhavnogo universytetu upravlinia), 176, p. 268-277 (in Ukrainian).
6. Vasylyk, O., & Pavluk, K. (2004). Budget system of Ukraine. Kyiv : Center for educational literature (in Ukrainian).
7. Vorobiov, Yu., & Kogut, I. (2012). Formation of financial stability of local budgets in conditions of increasing autonomy of regions. Melitopol : Publishing house MMD (in Ukrainian).
8. Ganushchak, Yu. (2012). Local budgets. Kyiv : TOV "Sofia" (in Ukrainian).
9. Golynska, O., & Zolotukhin, M. (2014). About local budgets – in human language. Mykolaiv : FRM (in Ukrainian).
10. Demianiu, A. (2016). Transparency of the budget and public participation in the budget process. Bulletin of the Mukachevo State University (Visnyk Mukachevskogo derzhavnogo universytetu), 6, p. 317-320 (in Ukrainian).
11. Boyko, A., & Brynosh, I., & Bolgan, V. (2016). Index of transparency-participation-integrity of the local budget. Odesa (in Ukrainian).
12. Kovalivych, D. (2014). Local budgets and their role in territorial development. Bulletin of the Chernivtsi trade and economic institute (Visnyk Chernivetskogo torgovelno-ekonomichnogo instytutu), 2(54), p. 198-203 (in Ukrainian).
13. The Concept of creation of the integrated information and analytical system "Transparent Budget". Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D1%80#n8> (in Ukrainian).
14. Lutsenko, I. (2015). Ensuring transparency in the formation of local budgets. Chernihiv scientific journal (Chernigivskiy naukovyi chasopys), 1(6), p. 66-70 (in Ukrainian).
15. Mamonova, V., & Gorbatenko, O. (2016). Local finances in the context of decentralization of power: ways to improve governance. Theory and practice of public administration (Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia), 1(52), p. 52-60 (in Ukrainian).
16. Nakonechna, Yu., & Demydenko, L. (2016). Openness and transparency of state and local budgets in Ukraine. Bulletin of T. Shevchenko National University of Kyiv (Visnyk Kyivskogo natsionalnogo universytetu imeni T. Shevchenka), 10(187), p. 20-27 (in Ukrainian).
17. An online platform for transparency of local budgets was presented in Ukraine. Retrieved from <http://intvua.com/news/politics/1467302474-onlayn-platformu-prozorosti-mistsevih-byudzhativ-prezentovali.html> (in Ukrainian).
18. Pasichnyk, Yu. (1999). Budget system. Cherkasy : Vidlunnia (in Ukrainian).

19. Action plan for the implementation of the Program of action of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Strategy for sustainable development "Ukraine 2020". Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80> (in Ukrainian).
20. Publicity and transparency of the budget process are a sign of the democratic development of the country. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4992> (in Ukrainian).
21. Suntsova, O. (2010). Local finances. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatuty (in Ukrainian).
22. Chikita, I. (2012). Financial autonomy of local self-governance bodies as a condition for democratic development. *The world of finance (Svit finansiv)*, 3, p. 37-45 (in Ukrainian).
23. Yurii, S., & Demianyshyn, V., & Kyrylenko, O. (2012). Development of the budget process in the conditions of economic transformation. Ternopil : Ekonomichna dumka (in Ukrainian).
24. Afonso, W. (2014). Fiscal illusion in state and local finances : a hindrance to transparency. *State and Local Government Review*, 46, p. 50-62 (in English).
25. Alcaide-Munor, L. (2015). Determining factors of transparency and accountability in local governments : a meta-analytic study. *LexLocalos*, 13, p. 42-54 (in English).
26. Caamano-Alegre, J. (2013). Budget transparency in local governments : an empirical analysis. *Local Government Studies*, 39, p. 182-207 (in English).
27. Sedmihradská, L. (2015). Budget transparency in Czech local government. *Procedia Economics and Finance*, 25, p. 598-606 (in English).
28. The open budget index 2015. Retrieved from <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBS2015-OBI-Rankings-English.pdf> (in English).
29. Turley, G., & McNena, S. (2014). An analysis of local public finances and the 2014 local government reforms. *The Economic and Social Review*, 47, p. 299-326 (in English).
30. Yusuf, J., & Jordan, M. (2016). Popular financial reports : tools for transparency, accountability and citizen engagement. Retrieved from http://digitalcommons.odu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=publicservice_pubs (in English).

Стаття надійшла до редакції 31.03.2017.